

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Представяне на проучване на детското участие в национален и международен контекст

Увод

В периода 2018 - 2020 г. Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) изпълни проект „Развити ефективни политики за спазване правата на децата“, финансиран от Европейския социален фонд чрез Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Проектът съдържа два основни компонента, а именно: „Анализ на резултатите от проучването на процеса по детско участие“ и „Провеждане на обучения на служителите на ДАЗД и представители на заинтересовани институции“. Проучването на детското участие се извърши чрез преглед на стратегически и нормативни документи, проучване на добри практики на детско участие в други страни-членки на ЕС, сравнителен анализ на детското участие в България, анализ на силните и слабите страни (SWOT анализ) и анкетно проучване, извършено с участието на членове на Съвета на децата към ДАЗД и на представители на заинтересованите страни от държавни институции и неправителствени организации.

Понятието „детско участие“, предмет на изследване по проекта, описва участието на децата в процеса на вземане на решенията, които засягат живота им, както и в живота на обществото, в което живеят. То включва насърчаването и даването на възможност на младите хора да изразяват възгледите си и да споделят мнението си по ключови въпроси. Правото на изразяване на мнение от децата по въпроси, свързани с техния живот е нормативно установено в международни и национални актове, регламентиращи правата на децата.

I. Нормативни изисквания към процеса по детското участие

1. Международни договори и документи на Съвета на Европа и Европейския съюз

Конвенция за правата на детето на ООН – приета от Общото събрание на ООН на 20.11.1989 г. България ратифицира документа с решение на Великото Народно събрание от 11.04.1991 г. За целите на Конвенцията е прието определението за „дете“ и означава всяко човешко същество на възраст под 18 години. Тази дефиниция е приета и от българското законодателство.

Правото на детето на участие е предвидено в членове от 12 до 15 от Конвенцията. Взети заедно, тези членове определят, че детето е субект на права и има право да участва активно в упражняването им. Член 12 предвижда, че на детето се предоставя правото да бъде изслушвано по всички въпроси, които го засягат, включително при всички съдебни или административни производства и неговото мнение да бъде взето предвид с дължимата

тежест. Членове от 13 до 15 се отнасят до правата на детето, свързани със свободата на изразяване на мнение, свободата на мисълта, съвестта и религията, и свободата на сдружаване. **Участието се приема не само като право само по себе си, но и като предпоставка за реализиране на всички други права.**

Конвенцията вменява на държавите, ратифицирали документа ясно и непосредствено правно задължение да инвестират в реализирането на правото на детето да бъде изслушвано по всички, отнасящи се до него въпроси, както и възгледите му да бъдат надлежно отчитани. Всяко дете е носител на това право, без каквато и да е дискриминация.

Препоръка относно детското и младежкото участие на Комитета на министрите на Съвета на Европа, приета през 2012 г. – Този документ е подкрепен с инструмент за оценка, който се състои от 10 показателя, по които се измерва напредъка на държавите-членки по отношение спазването на Препоръката.

Договор за Европейския съюз (чл. 3, пар. 3) – Съюзът насърчава защитата на правата на детето.

Харта на основните права на Европейския съюз – гарантира защитата на правата на детето от институциите на Съюза, както и от държавите-членки, когато транспонират правото на ЕС. Според чл. 24 на Хартата, децата имат право на закрила и на грижите, необходими за тяхното благоденствие. Те могат да изразяват свободно своето мнение. То се взема под внимание по въпросите, които ги засягат, в зависимост от възрастта и зрелостта им. При всички действия, които се предприемат от публичните власти или частни институции по отношение на децата, висшият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение.

Препоръка „Инвестициите в децата – изход от порочния кръг на неравностойното положение“, приета от Европейската комисия през 2013 г. В документа Комисията определя като един от трите основни стълба за разработване на интегрирани стратегии от държавите-членки именно правото на децата на участие, като им препоръчва:

- Да използват и доразвиват съществуващите инструменти за привличане на децата в управлението на услуги като грижите, здравеопазването и образованието, както и за допитване до тях относно планирането на съответната политика чрез механизми, съобразени с тяхната възраст;
- Да подкрепят участието на всички деца в съществуващите структури за участие;
- Да обхващат децата, произхождащи от неравностойна среда и да подкрепят тяхното участие;
- Да насърчават специалистите, работещи с и за деца да включват активно децата, като повишават осведомеността за съответните права и задължения;
- Да обезпечат упражняването на правото на детето да бъде изслушвано при вземането на всички, имащи отношение към правораздаването решения и да утвърждават правосъдието, съобразено с интересите на детето, по-специално като дават на децата ефективен достъп до съдебни и извънсъдебни производства.

Като инструмент за мониторинг на дейностите, в изпълнение на Препоръката, е създадена **Европейската платформа за инвестиране в децата (EPIC)**, която предоставя основана на доказателства информация за политиките, насочени към децата и техните семейства.

Стратегия на Европейския съюз за младежта за периода 2019-2027 г. – Документът посочва като ръководен принцип участието, според който всички политики и дейности, свързани с младите хора следва да подкрепят правото им да участват в разработването, изпълнението и проследяването на политиките, които ги засягат, чрез пълноценното участие в младежките организации.